

АНОТАЦІЯ

Барліт А.Ю. Адміністративно-правовий механізм реалізації та захисту суб'єктивних публічних екологічних прав. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021.

Наголошено, що суб'єктивні публічні права та свободи приватної особи є складовою її адміністративно-правового статусу, визначають обсяг її процесуальної правосуб'єктності. Визначено наявність кореляційних зв'язків такого категоріального ряду, як «адміністративно-правовий статус приватної особи», «адміністративно-правове становище приватної особи», «правовий стан особи», «адміністративна правосуб'єктність приватної особи», які структурно складаються із поєднання таких елементів, як потреби, інтереси, мотиви, професійна та інші форми соціальної діяльності, взаємовідносини особи і держави.

Зроблено висновок, що попри зазначену багатогранність підходів до розуміння ідеї правового статусу особи розвиток міжнародного законодавства у досліджуваній сфері характеризується тенденціями до його уніфікації, що виявляється у прийнятті таких загальновизнаних міжнародних актів, як Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод (1950 р.) та ін.

Виділено за способом нормативного закріплення позитивні (що визначаються шляхом встановлення зобов'язань держави створити певний механізм реалізації особою певної правомочності) та негативні права (що

встановлюються шляхом встановлення заборони певної форми діяльності з боку будь-якого суб'єкта, в тому числі органу публічної влади) приватної особи. Визначено, що прикладом позитивного підходу до нормативного закріплення права людини є формулювання, викладене у положенні статті 50 Конституції України, де визначено право кожного «на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди»; негативним - встановлення заборони для будь-якого учасника суспільних правовідносин щодо неприпустимості «збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини» (ч. 2 ст. 32 Конституції України).

Наголошено, що реалізація суб'єктивних публічних екологічних прав спрямовується на забезпечення вимог екологічної безпеки як складової національної безпеки, що передусім пов'язується із вжиттям заходів із запобігання надзвичайних екологічних ситуацій, подолання проявів екологічної злочинності, попередження інших форм правопорушень у сфері використання природних ресурсів, що у сукупності визначають ефективність здійснення державної політики із забезпечення екологічних прав та інтересів приватної особи. З'ясовано, що реалізація екологічних інтересів пов'язується не лише із реалізацією державної політики із охорони довкілля, але і забезпечення раціонального користування природними об'єктами для сталого економічного й соціального розвитку соціуму. Наголошено, що забезпечення реалізації екологічного інтересу має розглядатися як публічно-правовий вимір змісту суб'єктивного права громадян на безпечне довкілля, наголошуючи при цьому на публічному характері такого інтересу.

До системи суб'єктивних публічних екологічних прав віднесено право на вільний доступ до інформації про стан довкілля, право

об'єднуватись у громадські природоохоронні формування, право одержання екологічної освіти, право брати участь у розробці та прийнятті управлінських рішень з питань використання природних ресурсів та природних об'єктів та ін.

Зроблено висновок, що належна реалізації суб'єктивних публічних екологічних прав вимагає створення механізмів їх судового та позасудового захисту та охорони від порушень як з боку суб'єктів владних повноважень, що виступають як адміністративні органи, так і з боку суб'єктів господарювання, що виступають споживачами природних ресурсів на підставі спеціальних дозволів.

З'ясовано, що надзвичайно важливими проблемами здійснення публічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища є низький рівень консолідації та взаємодії таких суб'єктів, триваюча реформа системи державного контролю за рівнем забруднення довкілля, відсутність прозорої системи доступу до інформації про стан забруднення атмосферного повітря, скидання стічних вод, а також відсутність дієвого механізму здійснення функції громадського контролю за використанням загальнонаціональних природних як об'єктів виключного права власності Українського народу. Підтримано ідею активізації процесів реформування системи публічного управління у реалізації суб'єктивних публічних екологічних прав із використанням ландшафтного комплексного підходу до її розбудови, що відповідає «концепції сталого розвитку» як пріоритетного принципу забезпечення екологічних прав відповідно до законодавства країн Європейського Союзу.

Встановлено полісемантичність підходів до розуміння категорії «адміністративна процедура», що в умовах нормативної невизначеності вимагає активізації процесів систематизації відповідної сфери чинного та новаційного законодавства України. Підкреслено, що здійснення дослідження співвідношення категорій «адміністративна процедура» та

«адміністративне провадження» має виходити із їх розуміння як статичної та динаміки адміністративних правовідносин.

Залежно від функціональної спрямованості адміністративні процедури у сфері реалізації суб'єктивних публічних екологічних прав поділено на юрисдикційні (що є проявом негативного правового регулювання) і неюрисдикційні (які здійснюються в межах позитивного регулювання). Визначено, що інформаційні адміністративні процедури за своєю сутністю є поєднанням проявів юрисдикційних та неюрисдикційних їх різновидів (зокрема, надання відомостей про стан охорони навколишнього природного середовища може відбуватися в результаті оформлення інформаційного запиту до розпорядника публічної інформації, так і в межах реагування на висунуту адміністративну скаргу, підставою для подання якої є порушення права на безпечне довкілля).

Гарантії суб'єктивних публічних екологічних прав за своїм змістом поділено на загальнофункціональні та спеціальнофункціональні. До загально функціональних гарантій віднесено сукупність соціально-економічних, політичних, просвітницьких, виховних та інших гарантій. Визначено, що впровадження спеціально функціональних (юрисдикційних) гарантій передбачає здійснення певної сукупності публічно-владних управлінських функцій, що дозволяють вирішити науково-практичну задачу із здійснення, захисту та поновлення порушених суб'єктивних публічних екологічних прав особи.

До складових системи гарантій адміністративно-правового забезпечення екологічних прав громадян віднесено механізм адміністративної відповідальності юридичних і фізичних осіб за порушення законодавства у даній сфері. Виділено такі групи адміністративних правопорушень у сфері захисту суб'єктивних публічних екологічних прав, як: правопорушення у сфері забезпечення доступу до

публічної інформації; правопорушення у сфері здійснення оцінки впливу на довкілля; корупційні правопорушення.

Обґрунтовано, що гарантією забезпечення належного рівня здійснення забезпечення суб'єктивних публічних екологічних прав окрім застосування заходів юрисдикційного впливу є вжиття заходів превентивного характеру, що сприяє попередженню вчиненню адміністративних правопорушень у досліджуваній сфері, в тому числі формування належного рівня екологічної правосвідомості та екологічної правової культури.

До системи гарантій здійснення суб'єктивних публічних екологічних прав віднесено доцільність нормативного врегулювання реалізації процедури публічного правонаступництва шляхом доповнення положень статті 10 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Задля оптимізації механізму захисту суб'єктивних публічних екологічних прав обґрунтовано доцільність доповнення КАС України статтею 46-1 «Множинність сторін у публічно-правовому позові» такого змісту:

«З метою забезпечення належного рівня виконання рішення суду адміністративний позов може бути пред'явлений декількома позивачами чи до декількох відповідачів.

Підставами для виникнення процесуальної співучасті у публічно-правовому спорі є:

- 1) здійснення публічно-владних управлінських функцій у спірних відносинах декількома суб'єктами владних повноважень;
- 2) предметом позовних вимог є захист публічного інтересу, що пов'язується із забезпеченням реалізації однорідних прав та обов'язків;
- 3) спільність підстави виникнення прав та обов'язків декількох позивачів або відповідачів».

Задля усунення наявних прогалин застосування механізму адміністративної відповідальності у сфері захисту суб'єктивних публічних екологічних прав обґрунтовано доцільність доповнення статтю 91-5 КУпАП частиною третьою, де передбачити застосування заходів адміністративних стягнень за «неврахування у встановленому порядку результатів оцінки впливу на довкілля при прийнятті рішення про провадження планованої діяльності».

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, громадські слухання, публічна екологічна інформація, публічне управління, суб'єктивні публічні екологічні права.